

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Evrensel Değerler

Universal Values in 2018 Social Studies Course Education Program

Anıl ESEMEN¹

Alıntılama: Esemem, A. (2020). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarında evrensel değerler. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 4(2), 89-109.

Geliş tarihi:
28 Mayıs 2020

Kabul tarihi:
14 Ağustos 2020

© UEAD 2020
Tüm hakları saklıdır.

Özet: Ahlak, insan davranışlarının iyi ya da kötü olarak nitelendiren kurallar bütünüdür; değerler ise toplumu oluşturan insanların geneli tarafından bir şeyin kabul edilebilir veya kabul edilemez olmasıdır. Bir toplumun değerleri ne kadar iyi ise ahlakının da iyi olduğunu belirtebiliriz. Ülkelerin küreselleşen dünyaya sağlıklı bir şekilde ayak uydurmasının ön koşullarından biri, milli değerleri ile evrensel değerleri bütünleştirmiş bireyler yetiştirmesidir. Evrensel değerleri gelecek nesillere milli değerler ile bütünleştirerek aktaracak kurumlardan biri okullardır. Okullarda Sosyal Bilgiler dersinin evrensel değerleri öğrencilere kazandıracak önemli bir ders olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada 2018 yılında değişen Sosyal Bilgiler Dersi (4, 5, 6. ve 7. sınıf) Öğretim Programı kazanımları içerisinde evrensel değerlerin nasıl yer aldığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, doküman analizi yöntemi, analitik araştırma modeli ile gerçekleştirilmiştir. Evin ve Kafadar'ın (2004) belirlemiş olduğu evrensel değerlerin Sosyal Bilgiler dersi (4., 5., 6. ve 7. sınıf) öğretim programı kazanımları içerisinde nasıl yer aldığı analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarından 4. sınıfta 33 kazanımdan 16 kazanımın, 5. sınıfta 33 kazanımdan 19 kazanımın, 6. sınıfta 34 kazanımdan 14 kazanımın ve son olarak 7. sınıfta 31 kazanımdan 13 kazanımın evrensel değerlerle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca program genelinde barış, eşitlik ve sanat değerleri ile ilişkili yeterli kazanım olmadığı, sevgi değerinin ise program kazanımları ile ilişkisi bulunamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Değer, evrensel değer, ahlak, sosyal bilgiler

Received:
28 May 2020

Accepted:
14 August 2020

Abstract: While morality is a set of rules that characterize human behavior as good or bad; values are that something is acceptable or unacceptable by the general population. We can state that the better the values of a society, the better its morals. One of the preconditions for countries to keep up with the globalizing world in a healthy way is to raise individuals who have integrated national values with

¹ Sınıf Öğretmeni/Okul Müdürü, Bursa Karacabey Dağkadı İlkokulu, anadolu2616@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5451-0418

universal values. Schools are one of the institutions that will transfer universal values to future generations by integrating them with national values. Social Studies at schools is thought to be an important lesson that will bring universal values to students. In this study, it was aimed to determine how universal values are included in the outcomes of the Social Studies Course (4th, 5th, 6th and 7th grade) Curriculum that changed in 2018. The research was carried out with document analysis method and analytical research model. How the universal value determined by Evin and Kafadar (2004) is included in the Social Studies course (4th, 5th, 6th and 7th grade) curriculum outcomes has been analyzed. As a result of the research, it was determined that 16 out of 33 gains in the 4th grade, 19 out of 33 gains in the 5th grade, 14 out of 34 gains in the 6th grade, and 13 out of 31 gains in the 7th grade were related to universal values from the 2018 Social Studies Curriculum achievements. In addition, it was concluded that there were not enough gains related to peace, equality and artistic values throughout the program, and that the value of love was not related to the program achievements.

Keywords: Values, universal values, ethics, social studies

Giriş

Değerler, bir şeyin arzu edilebilir ya da edilemez olduğunu belirten inançlar bütünüyken (Güngör, 1993); ahlak ise bir toplumda yaşayan bireylerin, davranışlarını iyi ya da kötü olarak kabul eden kurallar sistemidir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016). Ahlakın dürüstlük, saygı, sevgi, iyilik vb. değişmeyen değerleri vardır. Bu değerler, davranışa dönüştüğünde ahlaki davranışlar oluşmakta olup, insanın özgür iradesiyle seçilmektedir (Aydın ve Gürler, 2014). Belirtilen açıklamalar doğrultusunda ahlak ve değerlerin birbiri ile iç içe olan kavramlar olduğu ifade edilebilir. Bu doğrultuda toplumların kabul etmiş oldukları değerlerin ahlaklarını da belirlediği çıkarımında bulunulabilir.

Teknolojik gelişmeler ile birlikte dünya üzerinde insanlar, kolay ve hızlı bir şekilde birbirleriyle iletişim kurmaktadır. İletişim teknolojileri alanındaki gelişmeler sonucu olarak dünyada “Küresel Vatandaşlık” kavramı ortaya çıkmıştır (Kan, 2019). Evrensel değerleri kazanmış olan bireyler ise “Küresel Vatandaş” olma sürecinde sorunlarla karşılaşmamaktadır. Bulduğumuz çağda, öğrencilerin milli değerlerini evrensel değerlerle bütünleştirmiş, dünya vatandaşı olması önemli görülmektedir.

Toplumumuzda sosyal, bilimsel ve teknolojik gelişmeler artmaktadır. Teknolojik gelişmeler sonucunda ise yeni değerler ortaya çıkmaktadır. Örneğin; teknolojik gelişmeler sonucunda, bilgisayar ve internet ahlakı ortaya çıkmıştır (Aydın ve Gürler, 2014). Teknolojik gelişmelere paralel olarak yeni değerler ortaya çıksa da toplumumuz içerisinde ahlaki sorunlar giderek artmaktadır (Turan ve Ulusoy, 2016). Toplumunu oluşturan bireylerin değerlere önem

vermemesi ve bu değerlerin davranışa dönüşmemesi, ahlaki sorunların giderek artmasına neden olmaktadır. Bu durumun sonucunda; toplumlar değerlerini kaybettikçe, toplum içerisinde şiddet olayları, madde bağımlılığı, büyüklere saygı göstermeme, yalancılık vb. gibi ahlaki olmayan davranışlar artmaktadır (Kılınç, 2015).

Eğitim sistemini başarıya ulaştıracak araçlardan biri de öğretim programlarıdır (MEB, 2018). Öğretim programlarının başarıya ulaşmasındaki temel gösterge ise öğrencilerin ileriki yaşamlarında adil, dürüst, barışçıl, insan hak ve özgürlüklerine saygı duyan, demokratik yaşama kültürünü edinmiş vatandaşlar olarak yaşamlarını sürdürmeleridir (Kara, 2015). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) öğrencilere, evrensel değerleri kazandırarak, öğrencilerin çağımıza uyum sağlamalarını kolaylaştıracak önemli bir öğretim programıdır. 2018 SBDÖP içeriğinde değerlerin öğretimi için özel bir öğrenme alanı bulunmamaktadır. SBDÖP’de, değerlerin programın her biriminde yer aldığı, ifade edilmektedir (MEB, 2018). Ders kitaplarının hazırlanmasında ve ders içi etkinliklerin planlanmasında dikkate alınması gereken en önemli unsurun öğretim programı kazanımları olduğu düşünülmektedir. Program kazanımlarının evrensel değerlerle ilişkili olması ders kitaplarının ve ders içi etkinliklerinin de evrensel değerlerle ilişkili olmasına yön vereceği ifade edilebilir. Bu noktada da SBDÖP kazanımlarının değerlerle ilişkisinin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi ile değerler eğitimi alanında yapılan araştırmalar vardır. Sosyal Bilgiler dersi ve değerler eğitimi üzerine yapılan araştırmalar aşağıda Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalar

Araştırmanın Konusu	Yazar ve Yıl
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerlere ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi.	Aktepe, 2016
Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının belirlenmesi.	Baysal, 2013
Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi.	Can, 2008
Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının evrensel değerlere yönelik algılarını açıklamada kullandıkları metaforlar.	Çelikkaya ve Seyhan 2017
İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini belirlenmesi.	Çengelci, 2010

Esemen (2020)

İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan sorumluluk, doğal çevre ve tarihsel mirasa duyarlılık, İstiklal Marşı'na ve bayrağa saygı ve hoşgörü değerini öğrencilerin algıma düzeyi.	Coşkun, 2011
Sosyal Bilgiler dersi programı ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden incelenmesi.	Evin ve Kafadar, 2004
Değerler eğitiminde türkülerin etkisi.	Gökdemir, 2019
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programı içeriğinde yer alan değerlerin Sosyal Bilgiler ders kitaplarında nasıl yer aldığı.	Güçlü, 2019
Sosyal Bilgiler dersinde küresel vatandaşlık	Kan, 2019
Türkiye, ABD ve Fransa'nın Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının ve ders kitaplarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması.	Kafadar, 2019
Dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde yer alan değerlerin 100 Temel eser içerisinde nasıl yer aldığı.	Kantar, 2014
Animasyonlarla değerler eğitiminin Sosyal Bilgiler dersinde etkililiği.	Kılıç, 2020
Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan değerlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi.	Kınacı, 2018
II. Meşrutiyetten 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na kadar uygulamaya konan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları içeriğinde doğrudan ya da dolaylı olarak yer verilen değerlerin analiz edilmesi	Keskin, 2008
Sosyal Bilgiler altıncı sınıf programında yer alan milli ve evrensel değerler.	Mindivanli ve Aktaş, 2011
Değerler eğitiminde etkinliğe dayalı uygulamaların etkililiğinin belirlenmesi.	Öğretici, 2011
Sosyal Bilgiler dersi öğretmen adaylarının öz-yeterliliklerinin incelenmesi.	Şahin, 2013
Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler eğitimiyle ilgili öğretmen görüşlerini ve önerilerinin belirlenerek değerler eğitimi programı hazırlanması.	Yalar, 2010
2017 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerle ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi.	Yalçın, 2019
Mehmet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserinin Sosyal Bilgiler dersi Değerler Eğitimi açısından incelemesi.	Yılmaz, 2017

Tablo 1 incelendiğinde, bu araştırmalarda; 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, öğretmen adaylarının görüşleri, çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerin kullanılması, öğretmenlerin görüşleri ve ders kitapları konuları ve değerler arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca Evin ve Kafadar (2004), Mindivanli ve Aktaş (2011) Çelikkaya ve Seyhan (2017) ve Karacan (2018) Sosyal Bilgiler dersi ve evrensel değerler üzerinde çalışmalarda bulunmuşlardır. Yapılan bu

araştırmayı diğer araştırmalardan ayıran özellik 2018 yılında yeni değişen bir program üzerinde inceleme yapılmasıdır.

2018 yılında değişen SBDÖP (4., 5., 6. ve 7. sınıf) kazanımları içerisinde evrensel değerlerin nasıl yer aldığının belirlenmesini amaçlayan bu araştırmada, şu sorulara cevap aranmıştır:

1- 2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar nelerdir?

2- 2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar sınıflar düzeyinde nasıl yer almış?

3- 2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar öğrenme alanları düzeyinde nasıl yer almış?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, doküman analizi yöntemi, analitik araştırma modeli ile gerçekleştirilmiştir. Analitik araştırmalarda belgelerin, kayıtların ve dokümanların içeriği; görüşlere, düşüncelere olaylara, eserlere ve kavramlara göre analiz edilir (McMillan, 2004; akt: Ersoy, 2015). Öğretim programları eğitim alanında yapılan araştırmalarda, araştırmanın dokümanı olarak materyal olarak kullanılabilir (Şimşek, 2009). Yapılan bu araştırmanın dokümanı 2018 yılında değişen SBDÖP’dir.

Araştırmanın Dokümanı

Araştırmanın veri kaynağı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın (TTKB) internet sitesinde yer alan 2018 SBDÖP oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Evin ve Kafadar’ın (2004) 20 uzman görüşü olarak belirlemiş olduğu dokuz evrensel değer (Demokrasi, İnsan Hak ve Özgürlükleri, Uygarlık, Barış, Eşitlik, Bilim ve Bilimsel Düşünce, Sanat, Çevre Duyarlılığı ve Sevgi) 4., 5., 6. ve 7. sınıf SBDÖP kazanımları içerisinde nasıl yer aldığı incelenmiştir.

Veri Toplama Süreci

Öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı TTKB internet sitesinden Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ulaşılmıştır. 2018 SBDÖP’deki kazanımlar, Evin ve Kafadar’ın (2004) belirlemiş

olduğu dokuz evrensel değere göre sınıf öğretmeni ve sosyal bilgiler öğretmeni olan araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Sınıflar düzeyinde yer alan kazanımların evrensel değerlerin hangileri ile ilişkili olup olmadığı tespit edilmiştir. İki araştırmacının incelemesi sonucu ortaya çıkardıkları kodlar Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü (Güvenirlik Katsayısı= Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısı÷ (Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısı+ üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısı)× 100) ile hesaplanarak araştırmanın güvenilirliği %90 olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda her sınıf düzeyinde evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar programda belirtilen kazanım numaraları ile ifade edilerek tablo şeklinde belirtilmiştir. Araştırmanın problem cümleleri doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisindeki sınıf düzeyleri dikkate alınarak 4., 5., 6. ve 7. sınıf kazanımları ve öğrenme alanlarının ilişkili olduğu evrensel değerler ile ilgili temalar oluşturularak tablolarda belirtilmiştir. Tablolar incelenerek araştırmanın problem cümlelerinden olan 2018 SBDÖP'de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar nelerdir? 2018 SBDÖP'de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar sınıflar düzeyinde nasıl yer almış? 2018 SBDÖP'de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar öğrenme alanları düzeyinde nasıl yer almıştır? sorularının cevapları tabloların altına analizler yapılarak belirtilmiştir.

1.Dördüncü Sınıf SBDÖP'de Yer Alan Evrensel Değerler

Araştırmanın problem cümlelerinden olan “2018 SBDÖP'de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar nelerdir?” sorusuna yönelik 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki bulgular Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. Dördüncü Sınıf SBDÖP Kazanımlarının İlişkili Olduğu Evrensel Değer

Öğrenme Alanı	Kazanım Numarası	İlişkili Olduğu Evrensel Değer
Birey ve Toplum	SB.4.1.4	Demokrasi
	SB.4.1.5.	Demokrasi
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.4.3.4.	Bilim ve Bilimsel Düşünce
	SB.4.3.6.	Çevre Duyarlılığı
	SB.4.4.2.	Çevre Duyarlılığı
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.4.4.3.	Uygarlık
	SB.4.4.4.	Bilim ve Bilimsel Düşünce

		Çevre Duyarlılığı
		İnsan Hakları ve Özgürlükler
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.4.4.5.	
	SB.4.5.1.	Çevre Duyarlılığı
	SB.4.5.2.	Çevre Duyarlılığı
	SB.4.5.3.	Çevre Duyarlılığı
Etkin Vatandaşlık	SB.4.5.5.	Çevre Duyarlılığı
	SB.4.6.1.	İnsan Hak ve Özgürlükleri
	SB.4.6.3.	Demokrasi
	SB.4.6.4.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
Küresel Bağlantılar		Demokrasi
	SB.4.7.4.	Demokrasi

Tablo 2’de 4. sınıf SBDÖP kazanımları ile ilişkili evrensel değerler yer almaktadır. Görüldüğü gibi yedi öğrenme alanı bulunan öğretim programının altı öğrenme alanında evrensel değerlerle ilişkili kazanım bulunmaktadır. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında dört kazanım, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında dört kazanım, “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında üç kazanım, “Birey ve Toplum” ve “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanlarında iki kazanım ve son olarak “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında bir kazanım olmak üzere 16 kazanım evrensel değerlerle ilişkilidir. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında ise evrensel değerlerle ilişkili kazanım bulunmadığı için tabloda bu üniteye yer verilmemiştir. 4. SBDÖP kazanımları içerisinde birden fazla evrensel değerle ilişkili kazanım da bulunmaktadır. Örneğin; Tablo 2 incelendiğinde “SB.4.6.4.” numaralı kazanımın “İnsan Hakları ve Özgürlükler” ve “Demokrasi” evrensel değerleri olmak üzere iki evrensel değerle ilişkili olduğu görülmektedir. Tablo 1’de yer alan “SB.4.3.4.” “SB.4.3.6.”, “SB.4.5.1.” ve “SB.4.6.4” numaralı kazanımlarda görüldüğü gibi evrensel değerlerle kazanımlar ilişkilendirilirken kazanım açıklamaları da dikkate alınmıştır. Tablo 2’ye göre 4. sınıf SBDÖP’de çevre duyarlılığı değeriyle ilişkili yedi kazanım, demokrasi değeri ile ilişkili beş kazanım, insan hakları ve özgürlükler değeri ile ilişkili üç kazanım, bilim ve bilimsel düşünce değeri ile ilişkili iki kazanım ve son olarak uygarlık değeri ile ilişkili bir kazanım bulunmaktadır.

Araştırmanın problem cümlelerinden olan “2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar öğrenme alanları düzeyinde nasıl yer almış?” sorusuna yönelik 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki bulgular Tablo 3’de belirtilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Dersi 4. Sınıf Öğretim Programı Öğrenme Alanlarında Yer Alan Evrensel Değerler

Öğrenme Alanında Yer Alan Evrensel Değerler	Öğrenme Alanı
Çevre Duyarlılığı	İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Demokrasi	Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar
İnsan Hakları ve Özgürlükler	Bilim, Teknoloji ve Toplum, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar
Bilim ve Bilimsel Düşünce	İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Bilim, Teknoloji ve Toplum
Uygarlık	Bilim, Teknoloji ve Toplum

Tablo 3’de görüldüğü üzere 2018 4. sınıf SBDÖP’de “demokrasi” değeri ile ilgili kazanımlar “Birey ve Toplum”, “Etkin Vatandaşlık” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında bulunmaktadır. “Bilim ve Bilimsel Düşünce” değeri ile ilgili kazanımların “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanlarında, “çevre duyarlılığı” değeri ile ilgili kazanımların “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanlarında, “uygarlık” değeri ile ilgili kazanımların “Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında ve son olarak “insan hakları ve özgürlükler” değeri ile ilgili kazanımların “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Etkin Vatandaşlık”, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yer aldığı görülmektedir.

2. Beşinci Sınıf SBDÖP’de Yer Alan Evrensel Değerler

Araştırmanın problem cümlelerinden olan “2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar nelerdir?” sorusuna yönelik 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki bulgular Tablo 4’de belirtilmiştir.

Tablo 4. Beşinci Sınıf SBDÖP Kazanımlarının İlişkili Olduğu Evrensel Değer

Öğrenme Alanı	Kazanım Numarası	İlişkili Olduğu Evrensel Değer
Birey ve Toplum	SB.5.1.2.	Çevre Duyarlılığı
	SB.5.1.3.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
	SB.5.1.4.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
Kültür ve Miras	SB.5.2.1.	Uygarlık
	SB.5.2.2.	Çevre Duyarlılığı
	SB.5.2.4.	Demokrasi
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.5.3.2.	Çevre Duyarlılığı
	SB.5.3.3.	Çevre Duyarlılığı
	SB.5.3.4.	Çevre Duyarlılığı
	SB.5.3.5.	Çevre Duyarlılığı
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.5.4.4.	Bilim ve Bilimsel Düşünce
	SB.5.4.5.	Bilim ve Bilimsel Düşünce
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.5.5.1.	Çevre Duyarlılığı
	SB.5.5.6.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
Etkin Vatandaşlık	SB.5.6.1.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
	SB.5.6.3.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
	SB.5.6.4.	Demokrasi
Küresel Bağlantılar	SB.5.7.3.	Barış
	SB.5.7.4.	Uygarlık

Tablo 4’de 5. sınıf SBDÖP kazanımları ile ilişkili evrensel değerler yer almaktadır. Tablo 4 incelendiğinde yedi öğrenme alanı bulunan 5. sınıf SBDÖP’nin tüm öğrenme alanlarında evrensel değerlerle ilişkili kazanım bulunmaktadır. Tablo 2’ye göre, evrensel değerlerle ilişkili kazanım sayısını en fazla olan öğrenme alanından en az olan öğrenme alanına doğru sıralanacak olursa; “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında dört kazanımın, “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında üçer kazanımın ve son olarak “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında ikişer kazanımın evrensel değerlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Tablo 4’de 5. sınıf SBDÖP’de çevre duyarlılığı ile ilişkili yedi kazanım, insan hakları ve özgürlüklerle ilişkili beş kazanım, bilim ve bilimsel düşünce, demokrasi, uygarlık değerleri ile ilişkili ikişer kazanım ve son olarak barış değeri ile ilişkili bir kazanım bulunmaktadır. Programdaki kazanımlarla ilişkili, eşitlik ve sanat değerleri bulunmamaktadır.

Araştırmanın problem cümlelerinden olan “2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar öğrenme alanları düzeyinde nasıl yer almış?” sorusuna yönelik 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki bulgular Tablo 5’te belirtilmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğretim Programı Öğrenme Alanlarında Yer Alan Evrensel Değerler

Öğrenme Alanında Yer Alan Evrensel Değerler	Öğrenme Alanı
Çevre Duyarlılığı	Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim
İnsan Hakları ve Özgürlükler	Birey ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık
Uygarlık	Kültür ve Miras, Küresel Bağlantılar
Demokrasi	Kültür ve Miras, Etkin Vatandaşlık
Bilim ve Bilimsel Düşünce	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Barış	Küresel Bağlantılar

Tablo 5 incelendiğinde 2018 5. sınıf SBDÖP’de “çevre duyarlılığı” değeri ile ilgili kazanımların “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanlarında, “insan hakları ve özgürlükler” değeri ile ilgili kazanımların “Birey ve Toplum”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında, “uygarlık” değeri ile ilgili kazanımların “Kültür ve Miras”, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında, “demokrasi” değeri ile ilgili kazanımların “Kültür ve Miras”, “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında, “bilim ve bilimsel düşünce” değeri ile ilgili kazanımların “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında ve son olarak “barış” değeri ile ilgili kazanımların “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında bulunduğu görülmektedir.

3. Altıncı Sınıf SBDÖP’de Yer Alan Evrensel Değerler

Araştırmanın problem cümlelerinden olan “2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar nelerdir?” sorusuna yönelik 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki bulgular Tablo 6’da belirtilmiştir.

Tablo 6. Altıncı Sınıf SBDÖP Kazanımlarının İlişkili Olduğu Evrensel Değer

Öğrenme Alanı	Kazanım Numarası	İlişkili Olduğu Evrensel Değer
Birey ve Toplum	SB.6.1.3.	Demokrasi
	SB.6.1.5.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
Kültür ve Miras	SB.6.2.2.	Uygarlık
	SB.6.2.5.	Uygarlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.6.4.1.	Bilim ve Bilimsel Düşünce
	SB.6.4.2.	Bilim ve Bilimsel Düşünce
	SB.6.4.3.	Bilim ve Bilimsel Düşünce
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.6.5.2.	Çevre Duyarlılığı
Etkin Vatandaşlık	SB.6.6.1.	Demokrasi
	SB.6.6.2.	Demokrasi
	SB.6.6.3.	Demokrasi
	SB.6.6.4.	Demokrasi
	SB.6.6.5.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
	SB.6.6.6.	Demokrasi
		Eşitlik

Tablo 6’da 6. sınıf SBDÖP kazanımları ile ilişkili evrensel değerler yer almaktadır. Tablo 6 incelendiğinde yedi öğrenme alanı bulunan 6. sınıf SBDÖP’nin beş öğrenme alanında evrensel değerlerle ilişkili kazanım bulunmaktadır. Tablo 6’ya göre, evrensel değerlerle ilişkili kazanım sayısı en fazla olan öğrenme alanından en az olan öğrenme alanına doğru sıralanırsa; “Etkin vatandaşlık” öğrenme alanında altı kazanım, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında üç kazanım, “Birey ve Toplum” ve “Kültür ve Miras” öğrenme alanlarında ikişer kazanım ve son olarak “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında bir kazanım evrensel değerlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Tablo 6’ya göre 6. sınıf SBDÖP’de demokrasi değeri ile ilişkili yedi kazanım, bilim ve bilimsel düşünce değeri ile ilişkili üç kazanım, uygarlık ve insan hakları ve özgürlükler değerleri ile ilişkili ikişer kazanım ve son olarak çevre duyarlılığı ve eşitlik değerleri ile ilişkili birer kazanım bulunmaktadır. “SB.6.1.5.” ve “SB.6.6.6” numaralı kazanımlar birden fazla değere karşılık geldiği için toplamda 14 kazanım 16 evrensel değerle ilişkilidir.

Araştırmanın problem cümlelerinden olan “2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar öğrenme alanları düzeyinde nasıl yer almış?” sorusuna yönelik 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki bulgular Tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı Öğrenme Alanlarında Yer Alan Evrensel Değerler

Öğrenme Alanında Yer Alan Evrensel Değerler	Öğrenme Alanı
Demokrasi	Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık
İnsan Hakları ve Özgürlükler	Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık
Uygarlık	Kültür ve Miras
Bilim ve Bilimsel Düşünce	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Çevre Duyarlılığı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Eşitlik	Etkin Vatandaşlık

Tablo 7 incelendiğinde 2018 6. sınıf SBDÖP’de “demokrasi” ve “insan hakları ve özgürlükler” değeri ile ilgili kazanımların “Birey ve Toplum”, “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında, “uygarlık” değeri ile ilgili kazanımların “Kültür ve Miras” öğrenme alanında, “bilim ve bilimsel düşünce” değeri ile ilgili kazanımların “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında, “çevre duyarlılığı” değeri ile ilgili kazanımların “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında ve son olarak “eşitlik” değeri ile ilgili kazanımların “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında bulunduğu görülmektedir.

4. Yedinci Sınıf SBDÖP’de Yer Alan Evrensel Değerler

Araştırmanın problem cümlelerinden olan “2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar nelerdir?” sorusuna yönelik 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki bulgular Tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8. Yedinci Sınıf SBDÖP Kazanımlarının İlişkili Olduğu Evrensel Değer

Öğrenme Alanı	Kazanım Numarası	İlişkili Olduğu Evrensel Değer
Birey ve Toplum	SB.7.1.4.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
Kültür ve Miras	SB.7.2.3.	İnsan Hakları ve Özgürlükler Bilim ve Bilimsel Düşünce

	SB.7.2.5.	Sanat
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.7.3.4.	İnsan Hakları ve Özgürlükler
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.7.4.2.	Bilim ve Bilimsel Düşünce
	SB.7.4.3.	Bilim ve Bilimsel Düşünce
	SB.7.4.4.	Bilim ve Bilimsel Düşünce
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.7.5.1.	Çevre Duyarlılığı
	SB.7.5.2.	Çevre Duyarlılığı
Etkin Vatandaşlık	SB.7.6.1.	Demokrasi
	SB.7.6.2.	Demokrasi
	SB.7.6.4.	Demokrasi
Küresel Bağlantılar	SB.7.7.3.	Demokrasi

Tablo 8’de 7. sınıf SBDÖP kazanımları ile ilişkili evrensel değerler yer almaktadır. Tablo 8 incelendiğinde, yedi öğrenme alanı bulunan 7. sınıf SBDÖP’nin tüm öğrenme alanlarında evrensel değerlerle ilişkili kazanım bulunmaktadır. Tablo 8’e göre, evrensel değerlerle ilişkili kazanım sayısı en fazla olan öğrenme alanından en az olan öğrenme alanına doğru sıralanırsa; “Kültür ve Miras”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında üçer kazanımın, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanlarında iki kazanımın ve son olarak “Birey ve Toplum”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında birer kazanımın evrensel değerlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Tablo 8’de göre 7. sınıf SBDÖP’de demokrasi ve bilim ve bilimsel düşünce değerleri ile ilişkili dörder, insan hakları ve özgürlükler değeri ile ilişkili üç, çevre duyarlılığı ile ilişkili iki ve son olarak sanat değeri ile ilişkili bir kazanım bulunmaktadır. Programda sanat ve eşitlik değerleri ile ilişkili kazanım bulunmamaktadır. Program içerisinde “SB.7.2.3.” numaralı kazanım birden fazla değere karşılık geldiği için toplamda 13 kazanım 14 evrensel değerle ilişkilidir.

Araştırmanın problem cümlelerinden olan “2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar öğrenme alanları düzeyinde nasıl yer almaktadır?” sorusuna yönelik 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki bulgular Tablo 9’da belirtilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Dersi 7. Sınıf Öğretim Programı Öğrenme Alanlarında Yer Alan Evrensel Değerler

Öğrenme Alanında Yer Alan Evrensel Değerler	Öğrenme Alanı
İnsan Hakları ve Özgürlükler	Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Bilim ve Bilimsel Düşünce	Kültür ve Miras, Bilim, Teknoloji ve Toplum
Demokrasi	Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar
Sanat	Kültür ve Miras
Çevre Duyarlılığı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Tablo 9 incelendiğinde 2018 7. sınıf SBDÖP’de “insan hakları ve özgürlükler” değeri ile ilgili kazanımların “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanlarında, “bilim ve bilimsel düşünce” değeri ile ilgili kazanımların “Kültür ve Miras”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanlarında, “demokrasi” değeri ile ilgili kazanımların “Etkin Vatandaşlık”, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında, “sanat” değeri ile ilgili kazanımların “Kültür ve Miras” öğrenme alanında ve son olarak “çevre duyarlılığı” değeri ile ilgili kazanımların “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında bulunduğu görülmektedir.

5. Sınıflar Düzeyinde Evrensel Değerlerin Dağılımı

Araştırmanın problem cümlelerinden olan “2018 SBDÖP’de evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar sınıflar düzeyinde nasıl yer almış?” sorusuna yönelik bulgular Tablo 10’da belirtilmiştir.

Tablo 10. Evrensel Değerlerin Sınıflar Düzeyinde Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Sınıflar Düzeyinde Bulunan Evrensel Değerler
4. Sınıf	Demokrasi, İnsan Hakları ve Özgürlükler, Bilim ve Bilimsel Düşünce, Çevre Duyarlılığı, Uygarlık
5. Sınıf	Demokrasi, İnsan Hakları ve Özgürlükler, Bilim ve Bilimsel Düşünce, Çevre Duyarlılığı, Uygarlık, , Barış
6. Sınıf	Demokrasi, İnsan Hakları ve Özgürlükler, Bilim ve Bilimsel Düşünce, Çevre Duyarlılığı, Uygarlık, Eşitlik
7. Sınıf	Demokrasi, İnsan Hakları ve Özgürlükler, Bilim ve Bilimsel Düşünce, Çevre Duyarlılığı, Sanat

Tablo 10 incelendiğinde 4. sınıfta “demokrasi”, “insan hakları ve özgürlükler”, “bilim ve bilimsel düşünce”, “çevre duyarlılığı”, “uygarlık” değerlerinin olduğu; 5. sınıfta “demokrasi”, “insan hakları ve özgürlükler”, “bilim ve bilimsel düşünce”, “çevre duyarlılığı”, “uygarlık”, “barış” değerlerinin olduğu; 6. sınıfta demokrasi, insan hakları ve özgürlükler, bilim ve bilimsel düşünce, çevre duyarlılığı, uygarlık, eşitlik değerlerinin olduğu ve son olarak 7. sınıfta demokrasi, insan hakları ve özgürlükler, bilim ve bilimsel düşünce, çevre duyarlılığı, sanat değerlerinin olduğu görülmektedir.

Sonuç Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonucunda 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarından 4. sınıfta 33 kazanımdan 16 kazanımın, 5. sınıfta 33 kazanımdan 19 kazanımın, 6. sınıfta 34 kazanımdan 14 kazanımın ve son olarak 7. sınıfta 31 kazanımdan 13 kazanımın evrensel değerlerle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Karacan (2018) 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarına yönelik yapmış olduğu çalışmada, evrensel değerlerin programda dengeli bir şekilde bulunduğunu belirtmiştir. Mindivanli ve Aktaş'ın (2011) 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı üzerinde yapmış oldukları çalışmada, evrensel değerlerin program genelinde dengeli bir şekilde dağıldığını ve milli ve evrensel değerlerin birbirleriyle ilişkili bir şekilde bulunduğunu belirtilmiştir. Evin ve Kafadar (2004) 2004 yılında uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını inceledikleri araştırma sonucunda, evrensel değerlerin program içerisinde dengeli dağıldığını belirtmektedir. Karacan (2018), Mindivanli ve Aktaş (2011) ve Evin ve Kafadar'ın (2004) yapmış oldukları çalışmada elde ettikleri sonuçlar, bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerdir. Bu çalışmada da kazanımlarla ilişkili evrensel değerlerin sınıflar düzeyinde dengeli bir şekilde dağıldığı belirlenmiştir.

4., 5., 6. ve 7. sınıftaki toplam 131 kazanım genelinde, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımları ile en fazla ilişki evrensel değer demokrasi değeri olduğu, en az ilişkili evrensel değer ise barış, eşitlik ve sanat değeri olduğu belirlenmiştir. Sanat değerinin sadece 7. sınıfta bir kazanımla ilişkili olduğu, “barış” değerinin 5. sınıfta bir kazanımla ilişkili olduğu ve “eşitlik” değerinin ise 6. sınıfta bir kazanımla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. “Sevgi” değerinin ise programdaki kazanımların hiç biriyle ilişkili olmadığı belirlenmiştir.

4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 16 kazanım sekiz evrensel değerle (çevre duyarlılığı, demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri, bilim ve bilimsel düşünce ve

uygarlık) ilişkilidir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında barış, eşitlik ve sanat değerleri ile ilişkili kazanım bulunamamıştır. Program içerisindeki iki kazanımın ise birden fazla değerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 19 kazanım çevre duyarlılığı, insan hakları ve özgürlükler, demokrasi, bilim ve bilimsel düşünce, uygarlık ve barış değerleri ile ilişkilidir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında eşitlik ve sanat değerleri ile ilişkili kazanım bulunamamıştır. 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 14 kazanım demokrasi, bilim ve bilimsel düşünce, uygarlık, insan hakları ve özgürlükler, çevre duyarlılığı ve eşitlik değerleri ile ilişkilidir. 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında barış ve sanat değeri ile ilişkili kazanım bulunmamaktadır. 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 13 kazanım beş evrensel değerle (demokrasi, bilim ve bilimsel düşünce, çevre duyarlılığı, insan hakları ve özgürlükler ve sanat) ilişkilidir. Bu sonuçlar doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4., 5., 6. ve 7. sınıf) genelinde barış, eşitlik ve sanat değerleri ile ilişkili az sayıda kazanım olduğunu ifade edebiliriz.

Her değerın kazanımlarla ilişkilendirilmesi gerekliliğinin, tartışılması gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilemeyen değerlerin, okulda gereken imkanların sağlanarak etkinlikler yoluyla öğrencilere kazandırılması önem arz etmektedir (Ay, 2016). Nitekim Tahiroğlu (2016) değerlerin duyuşsal alanla ilişkili olduğunu belirterek öğrencilerde tutum değışikliğı meydana getirmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Bu noktada da öğrencilerin değerlerle ilgili bilgileri kabul etmesi ve içselleştirmesi gerekliliğı düşünülmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin ahlaki gelişim özelliklerine uygun kazanımların öğretim programı içerisinde yer alması, değer eğitiminin başarıya ulaşmasına katkı sağlayacaktır (Kılınç, 2015). Bu ifadelere dayanarak, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerler ile ilgili kazanımlar bilişsel alandan çok duyuşsal alana hitap ederse, değerlerin öğrenciler tarafından kazanılmasının kolaylaşacağı düşünülmektedir.

İnsan hakları ve özgürlükleri değeri ile 4. sınıfta üç, 5. sınıfta beş, 6. sınıfta iki ve son olarak 7. sınıfta üç kazanımın ilişkili olduğu belirlenmiştir. Demokrasi değeri ile ise 4. sınıfta beş, 5. sınıfta iki, 6. sınıfta altı ve 7. sınıfta dört kazanım ilişkilidir. Bu değerlerin Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın dünya çocuklarına armağan edilmesi, milli kültürümüzden doğan bu değere evrensel bir nitelik kazandırmaktadır. Bu doğrultuda program kazanımlarında, milli değerlerimizden olan Ulusal

Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın evrensel yönüne vurgu yapılabilir. Alan uzmanlarına danışarak Sosyal Bilgiler Dersi Programı kazanımlarına, milli değerlerimizden olup evrenselleşen kazanımların sayısı artırılabilir.

Bilim ve bilimsel düşünce değeri ile 4. sınıfta iki, 5. sınıfta iki, 6. sınıfta üç ve son olarak 7. sınıfta dört kazanımın ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bilim ve bilimsel düşünce değerine yönelik kazanımları öğrencilere kazandırabilmek için okullarda öğrencilerin yaparak yaşayarak uygulayabileceği etkinlikler düzenlenebilir. Nitekim Kılıç (2020) da yapmış olduğu araştırma sonucunda bilimsellik değerine yönelik animasyonlu etkinlikler ile öğrencilerin bu değeri daha kolay kazandıklarını ifade etmiştir.

Gökdemir (2019) sanat, sevgi, barış ve eşitlik değerlerini öğrencilerin kazanması için milli değerlerimizden olan türkülerden yararlanılabileceğini belirtmiştir. İncelenen kazanımlarda türküler ve belirlenen evrensel değerler arasında ilişki bulunamamıştır. Değerlerin türkülerden yararlanarak verilmesi öğrencilerde yaparak yaşayarak öğrenme sağlayacağından, bu değerlerler öğrencilerde içselleşecektir. Esemem ve Sadioğlu (2019) da değerlerin öğrencilerde içselleşmesi için öğrencilerin günlük yaşamında yaparak yaşayarak bu değerleri kazanmalarını gerektiğini vurgulamıştır.

Kan (2009) gelişen teknolojik gelişmeler sonucunda dünya üzerindeki insanların birbirleriyle daha hızlı ve kolay iletişim kurduklarını belirterek küresel vatandaşlık eğitiminde Sosyal Bilgiler dersinin önemli bir konumda olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda da küresel vatandaşlık eğitiminde evrensel değerlerin kazanılması gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Bu araştırmanın sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir: Genel olarak bakıldığında 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarının evrensel değerlerle ilişkili olduğu fakat gelecek nesillerin küreselleşen dünyaya kendi milli kültüründen kopmadan uyum sağlayabilmeleri için alan uzmanlarının görüşü alınarak evrensel değerlerle ilişkili kazanımlar programda yer alabilir. Uygulamaya dönük araştırma önerisi olarak, uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarının öğrencilere evrensel değerleri kazandırma düzeylerinin araştırılabileceği önerilebilir.

Kaynakça

- Aktepe, G. (2016). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale, Türkiye.
- Ay, T. S. (2016). Okulda değerler eğitimi. *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, M. Z., ve Gürler, Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde, Türkiye.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Çelikkaya, T., & Seyhan, O. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının evrensel değerlere ilişkin metafor algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 65-87.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.
- Coşkun, D. (2004). *İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi Denizli ili örneği*. Yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, Türkiye.
- Ersoy, A. (2015). Doktora öğrencilerinin ilk nitel araştırma deneyimlerinin günlükler aracılığıyla incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5 (5), 549-568. DOI:10.14527/pegegog.2015.030
- Esemen, A., & Sadioğlu, Ö. (2019). 2018 tarihinde yenilenen hayat bilgisi öğretim programı kazanımlarında ulusal değerler. *Academy Journal of Educational Sciences*, 3 (1), 14-27. DOI: 10.31805/acjes.501395

- Evin, İ., & Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (3), 293-304. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26127/275213>
- Gökdemir, S. (2019). *7. sınıf sosyal bilgiler dersinde türkülerle değerler eğitimi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Güçlü, H. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Recep Tayyip Erdoğan üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize, Türkiye.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Kafadar, T. (2019). *Türkiye, ABD ve Fransa'nın sosyal bilgiler öğretim programları ve ders kitaplarının değerler eğitimi boyutunda karşılaştırılması*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (26), 25-30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11117/132948>
- Kantar, Ş. (2014). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde 100 temel eser yoluyla değerler eğitimi*. Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, Türkiye.
- Kara, G. (2015). Okul öncesi eğitim programlarında değerler eğitiminin yeri içinde, *Okul öncesi ve ilkokul döneminde değerler eğitimi* (s. 37-56). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Karacan, H. (2018). Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin analizi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1 (1), 1-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss/issue/40047/482785>
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Kınacı, K. M. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Fırat üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ, Türkiye.

Esemen (2020)

- Kılıç, E. (2020). *Sosyal bilgiler öğretiminde animasyonlarla değerler eğitiminin etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas, Türkiye.
- Kılınc, F. E. (2015). *Okul öncesi ve ilkokul döneminde değerler eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- McMillan, J. H. (2004). *Educational research: Fundamentals for the consumer*. (4th ed.). Boston: Pearson Education, Inc.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden 07 Aralık 2019 tarihinde erişilmiştir.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mindivanli, E., ve Aktaş, E. (2011). Sosyal bilgiler 6. sınıf müfredatında yer alan milli ve evrensel değerler. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 79-85. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/befdergi/issue/23152/247302>
- Öğretici, B. (2011). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimine yönelik uygulamaların etkililiğinin araştırılması*. Yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, Türkiye.
- Şahin, T. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Şimşek, H. (2009). Eğitim tarihi araştırmalarında yöntem sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 35-51.
- Tahiroğlu, M. (2016). Farklı yönleriyle değer eğitimi, içinde Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi etkinlik örnekleri: İlkokul 4. Sınıf, Ed: Turan, R., Ulusoy, K. Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, R., & Ulusoy, K. (2016). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2016). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Doktora tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, Türkiye.
- Yalçın, M. (2019). *Değişen (2017) 5. sınıf sosyal bilgiler müfredatındaki değerler eğitimiyle ilgili öğretmen görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, Türkiye.
- Yılmaz, R. (2017). *Ortaokul sosyal bilgiler eğitiminde safahat'ın değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri enstitüsü, Konya, Türkiye.